

SCORESBYSUND-PROBLEMER

Af lektor *Niels Lyhne Jensen*

Østgrønlands nordligste distrikt, Scoresbysund, indtager uden tvivl en særstilling blandt Grønlands mange og i forhold til folketallet så forskelligartede samfund. Ikke blot er det med sine tre besejlinger om året og hundreder af mil til nærmeste nabo vel omtrent det mest isolerede, men det er også enestående ved de omstændigheder, hvorunder den nuværende bebyggelse fandt sted. På privat dansk initiativ bragte man for tredive år siden et antal grønlændere af Angmagssalik-stammen til dette vældige arktiske fjordsystem, for at de her skulle forsøge at skabe sig en tilværelse som sælfangere, således som de havde gjort det i deres hjemegn, men under vilkår, der var anderledes end dem, de kendte, og i et område, som oprindeligt var beboet af en helt anden, nu forsvunden stamme. Disse faktorer, den europæiske medvirken ved koloniens oprettelse, de ændrede klimatiske betingelser og disses indflydelse på fangstforholdene, samt løsningen fra generationernes kæde i Angmagssalik, har alle bidraget til at give befolkningen i dette område dens særlige præg.

I mange henseender har forsøget på nykolonisering af fjordområdet været en succes og kan betegnes som et vellykket eksperiment i, hvad man på engelsk ville kalde "social engineering". Af de 82 grønlændere, som oprindeligt rejste til Scoresbysund, er der nu blevet over halvtrediehundrede, der takket være de rige fangstmuligheder kan glæde sig ved en efter grønlandske forhold høj levestandard. Man ser det, straks man kommer i land; det er sunde kraftige folk, man møder, pæne i tøjet, pjalter kendes ikke – især er børnene velklædte – og renligheden står efter grønlandske forhold højt. Lus mærker man ikke til, både de unge mænd og de unge piger går ind for hårpleje; synet af en ung grønlænderinde, som står i solen og vasker sit lange rødsorte hår, er så typisk en situation som nogen, man kan iagttage på bopladsen.

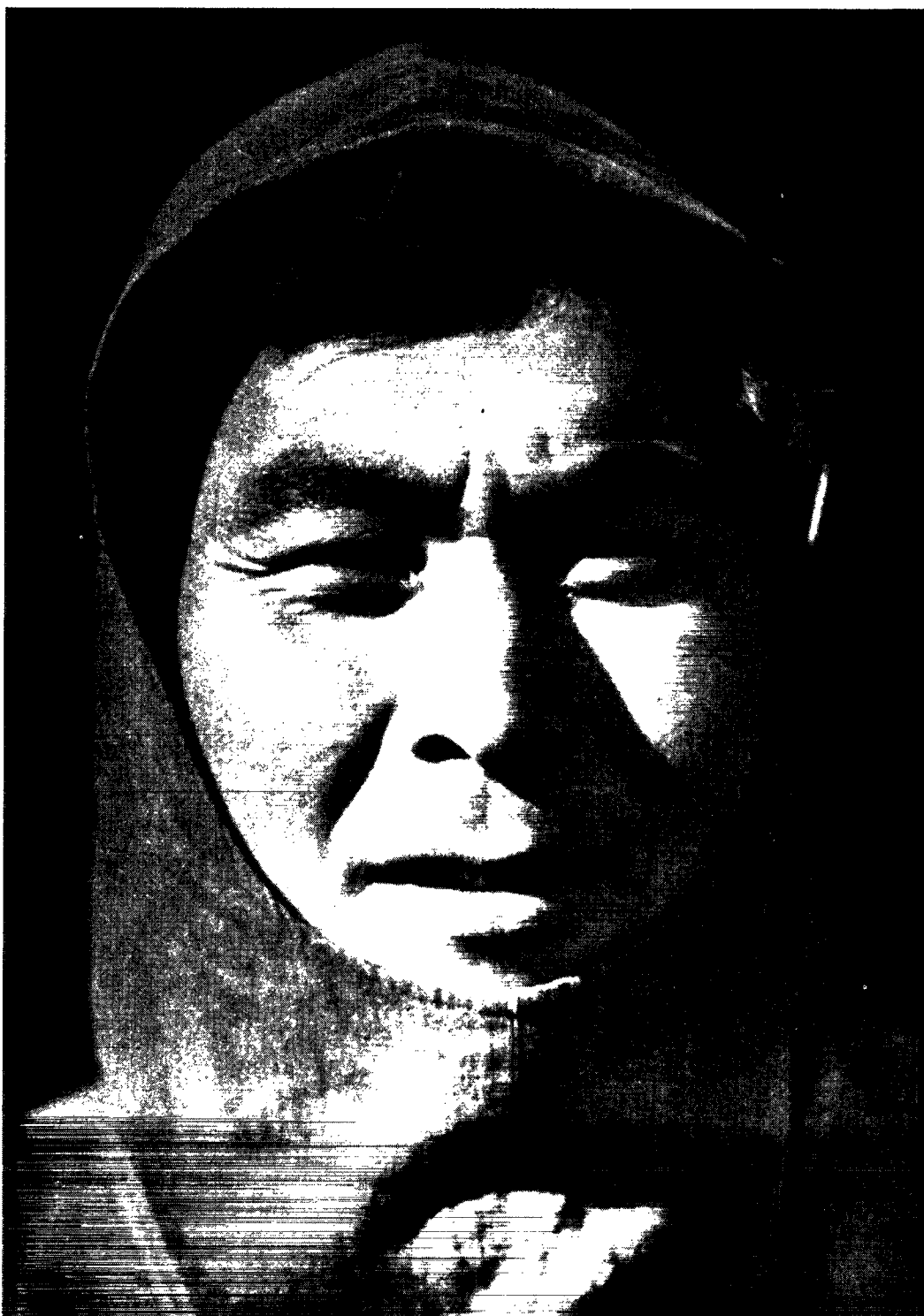
Det er fristende at blive stående ved sådanne indtryk og udbrede sig om bopladsens muntre sorgløse leben, om børnenes utrættelige leg og tummel, om østgrønlændernes smilende væsen og fribårne venlighed mod en fremmed – det ville ikke være et usandt billede af livet i Scoresbysund; men selv om det kun var kort tid, det var mig beskåret at lære forholdene i kolonien at kende, mener jeg dog at have fået indtryk af, at det lille samfund har sine problemer, medført af udviklingens gang, og det kan det være

nok så nyttigt at komme ind på. Jeg iler med at sige, at jeg ikke tiltror mig evne til at sige noget, som ikke er evident for de fastboende danske, i mange tilfælde mine informanter; men idet jeg ser hen til deres overbærenhed, fortroster jeg mig til, at jeg som udenforstående iagttager måske kan pege på forhold, hvorom de nævnte for øjeblikket reserverer sig deres mening.

Selv om man kommer til Scoresbysund med det udtrykkelige forsæt at danne sig et indtryk af de moderne grønlænderes levevis ved selvsyn og uafhængig bedømmelse, er det vanskeligt for ikke at sige umuligt at holde sig fri af den sociale placering, som man tildeles fra det øjeblik, man sætter foden på land. Det grønlandske samfund er delt i to, der er danske, og der er grønlændere; det tjener intetsomhelst formål at tilsløre denne kendsgerning. De fester hver for sig, de sørger hver for sig, og de har skarpt adskilte funktioner i det samfund, hvis velfærd og fremtid de er fælles om at skabe, og hvori de formelt set er ligestillede borgere. Man kan som dansk ikke lade være at lade sig påvirke af de værdisynspunkter, hvorudfra danskere som gruppe bedømmer grønlænderne og deres adfærd. Den nævnte tvedeling medfører også, at der er en vedtagen fjernhed i forholdet mellem grønlænderen og en selv. Scoresbysunderne er skam venlige nok, men der er noget uafhængigt ved deres væsen, de er ikke straks hjertensvenner med en fremmed, og underdanighed ligger dem fjernt. Alt dette er i sig selv tiltalende, men det gør det just ikke lettere at få kontakt. På et område er skellet mellem grønlændere og danske ophævet, nemlig mellem børnene. De leger lykkeligt sammen uden sproglige og sociale skranker af nogen art.

En anden ting, som heller ikke gør det lettere at lære Scoresbysunderne og deres levevis at kende, er de vanskeligheder, som de sproglige forhold frembyder. Selv om man udruster sig med et elementært kendskab til vestgrønlandsk – det eneste, som man ved læsning kan erhverve sig – kommer man ikke langt. Den østgrønlandske dialekt er både glosemæssigt og lydligt forskellig fra vestkystens sprog, og der går lang tid, før man kan udsondre ord i Scoresbysundernes gutturale, afsnubbede talestrøm. Målet skal nu være noget forskelligt fra det, man taler i Angmagssalik, bl.a. på grund af indflydelse fra vestgrønlandsk gennem de fra vestkysten tilflyttede familier. De i de senere år nytilkomne fra Angmagssalik vakte i begyndelsen moro hos de lokale på grund af deres efter disses opfattelse grinagtige taleform. Ikke sært, at man kom til kort med sit nødtørftige vestgrønlandsk; det gik mig, som man kan forestille sig, det ville gå en ungarer, som på Harboøreegnen forsøgte at klare sig med en svensk parlør.

Dansk tales i begrænset omfang, men danskerens stilling i kolonien, så vidt jeg kunne iagttage, er et problem i sig selv. Alle får jo undervisning i dansk i skolen, men af de fem og tyve dansktalende grønlændere, som efter min opgørelse fandtes i kolonien, havde ingen opnået denne færdighed gennem skolen, hvilket vel heller ikke var at forvente. Disse havde tilegnet sig færdighed i dansk som kivfakker ved kolonien eller vejr-

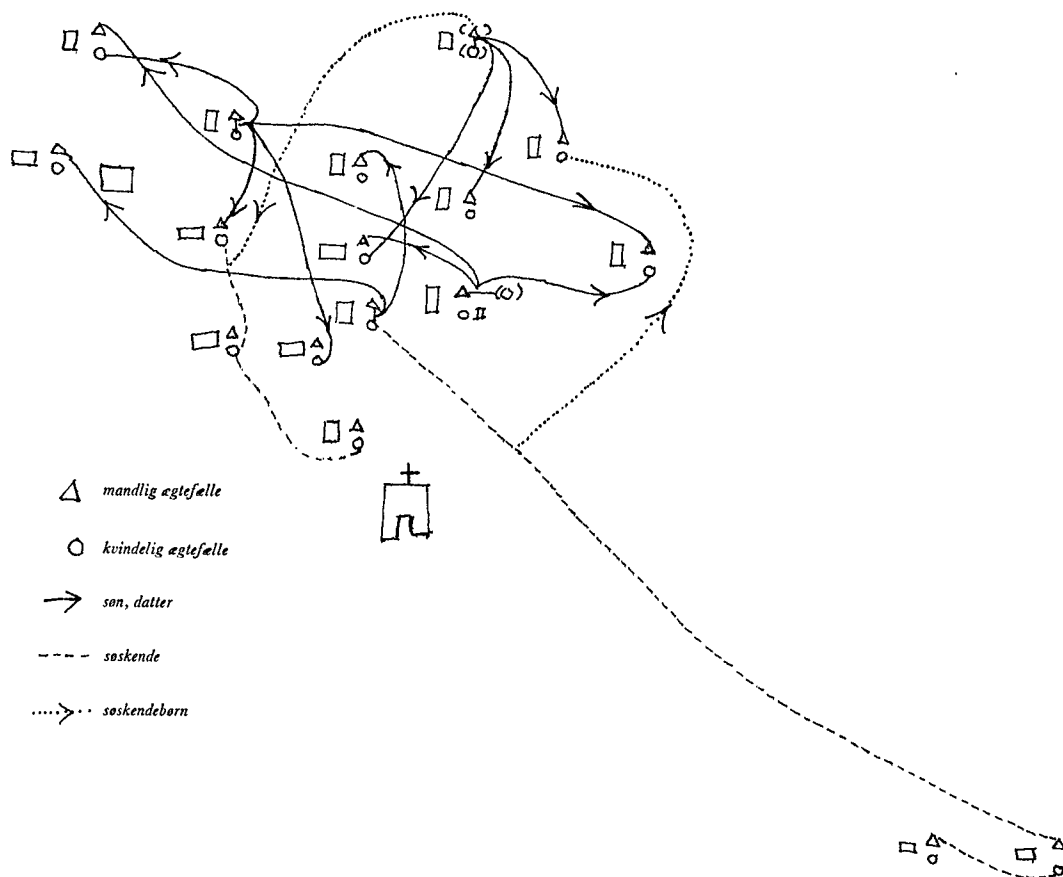
Ung fanger fra Scoresbysund, hvor fangsten endnu byder gode livsmuligheder.

Foto: W. Lüthy

stationen eller som arbejdere i Mesters Vig. Det var dog kun en trediedel af dem, som talte flydende dansk, og der var et spring mellem denne gruppe og resten, omfattende alle, som kunne formås til at føre en fåmælt samtale på dansk, ned til de hårdnakkede sjæle, som udmærket godt forstod dansk, men vægrede sig ved at tale det. De fleste dansktalende var unge mænd, blot fire var mænd over fyrre år, og kun fem var kvinder. Det mest interessante er dog, at en del grønlandere uden for den nævnte gruppe ved enkelte lejligheder røbede, at de kunne forstå og tale lidt dansk. Jeg gjorde også den erfaring, at folk, om hvem de fastboende danske ikke anede, at de kunne dansk, over for mig, en hjælpeløs fremmed, lagde helt antagelige kundskaber for dagen. Et par af disse gik forøvrigt helt i baglås, så snart de bemærkede, at jeg havde erhvervet mig et par gangbare grønlandske brokker. I nærværelsen af andre grønlandere syntes de dansktalende i blandt dem særligt uvillige til at udfolde deres færdighed. Jeg oplevede, at en mand, med hvem jeg næsten dagligt havde ført samtaler på dansk, viste sig ganske uvillig til at tale andet end grønlandsk ved en kaffemik, han afholdt i sit hus. Det må vel forklares som den uvilje mod at udlevere sig i indergruppens nærværelse, som er karakteristisk for snævre samfund, hvor man kender hinanden ud og ind. Man kunne have ventet, at der var en vis prestige forbunden med at beherske dansk, men det syntes ikke at være tilfældet. Der synes på den anden side heller ikke at være tale om en slags selvhævdelse udtrykt i den manglende interesse for at kunne dansk; det var bare en komplikation, man ikke ønskede at bebyrde sin tilværelse med.

På grund af forskellige forhold kom jeg til at opholde mig den meste tid ved selve kolonien og kom først og fremmest til at lære befolkningen der at kende. Af de øvrige bopladser havde jeg kun lejlighed til at besøge Kap Hope, hvis beboere for en stor dels vedkommende var gæster i kolonien det meste af sommeren. Der kan ikke være tvivl om, at befolkningen i Scoresbysund drages mod hovedkolonien. I Sydkap boede nu kun tre familier, og på Kap Brewster var der kun to tilbage, hvoraf den ene agtede at flytte over til kolonien så snart, det var muligt. Butikken virker som en magnet; grundlæggernes velmente forsøg på at anlægge beboelserne i nogen afstand fra indkøbsstedet er ikke faldet i befolkningens smag. Det hænger sammen med, at butikken ikke blot giver mulighed for tilfredsstillelse af grønlandernes umådelige købelyst (som i deres tilfælde, vel at mærke, ikke er forbundet med nogen besidderglæde), men den er også centrum for det livligste samkvem; mænd, koner og børn af alle aldre tilbragte timer her hver eneste dag, hvad enten de havde noget at købe eller ikke. Danske er tilbøjelige til at finde denne tilstand uønskværdig; men det er jo åbenbart, at butikken foruden sin egenskab af handelssted har antaget en funktion, som dækker et vigtigt behov på denne afsides plads.

Ved første øjekast synes kolonien blot en håndfuld huse, som tilfældigt er slængt hen over klippen; men ved nærmere bekendtskab erkender man den sammenhæng, som

gør samlingen af hytter til et samfund. Et netværk af slægts- og svogerskabsforbindelser spænder fra husstand til husstand, som det hossatte diagram viser. Det er inden for disse rammer, at individet lever sin tilværelse, på en gang forpligtet og betrygget i forhold til hvert eneste menneske på bopladsen. Det forklarer måske den tilsyneladende harmoni eller i hvert fald fraværelsen af åbenlys og højroset kævl, som prægede bopladsen. Det kunne se ud, som om grønlanderne bedre end vi forstår kunsten at leve i fordragelighed med hinanden. Men straks man har påpeget netværket af slægtskabsbånd, må man sige, at det er umuligt at skønne, hvor grænserne for hensyntagen går; den vaghed, som er østgrønlandernes kendetegn, gælder også her; man må væbne sig med deres evindeligt gentagne *imara* – måske. Det er sikkert, at inden for familien i snævrere forstand er samhørighedsfølelsen og den gensidige hjælp stor. Som udtryk herfor må man tage, at en aldrende fader, som om det ikke kunne være andet, sørgede for føden til sine fem voksne, ikke særlig energiske sønner, for sin svigerdatter og børne-

børn, foruden for sin kone og mindreårige afkom hele sommeren, og at en ellers ikke af blindhed præget fanger fandt sig i sine svigerforældres og voksne svogres gæsteri uge efter uge. Det tilføjes, for fuldstændigheds skyld, at man opretholder den velkendte skik, hvorefter fangerne gavmildt overlader kød af de hjembragte sæler til de bopladsfæller, som stiller med fade ved flænsningen, men det synes ikke, at slægtskab her spiller nogen rolle. Her er en grønlandsk tradition, som har meget smukt ved sig, men den bidrager just ikke til den produktivitet, som er vort samfunds primære dyd, og når rigeligheden på kød er så stor, som den lykkeligvis er i Scoresbysund, giver den efter vor tankegang lidt for let adgang til at praktisere den utopiske livsform, ifølge hvilken man yder af (som det synes) beskeden evne og nyder efter behov. I samme åndedrag som der gøres opmærksom på ovennævnte udtryk for solidaritet, må det nævnes, at denne savnedes ved andre lejligheder, hvor man ville forvente den. Det var meget ringe bistand, som de, der selv byggede hus, modtog fra frænder og venner, og den begravelse og det bryllup, jeg havde lejlighed til at overvære, gav mindre anledning til bekræftelse af sammenhold, end det er tilfældet hos os og vel i de fleste andre kulturer.

Hvad det påpegede stærke indgifte mellem familierne i Scoresbysund angår, kan der være grund til at nævne, at der heraf kan opstå et problem, når tredie generation af Scoresbysundere vokser op. De vil finde de flest mulige ægteskabspartnere mellem deres fætre og kusiner. Det betyder, at man enten må opgive den fordom mod ægteskab mellem næstsøskendebørn, man stadig opretholder, eller der må komme nye folk til udefra.

Sommeren igennem var det væsentligt de gifte mænd med eget hus, som gik på fangst; de unge ugifte mænd i alderen 16-21, gjorde det kun nu og da, idet de havde nok i at gøre dagleje for kolonien og iøvrigt levede af landets overflod. To unge brødre fra Kap Hope var de eneste undtagelser. Det viste sig, at de unge mænd først ret sent begynder at gå i kajak og ofte først bygger sig een, når de er omkring tyve og færdige til at indgå ægteskab. Der er i Scoresbysund ikke tale om, at fædrene underviser sønnerne i kajakfangst i en tidlig alder, således som det er tilfældet i Angmagssalik. Baggrunden herfor er dels de ændrede klimatiske forhold, der gør det muligt at drive jagt fra iskanten det meste af året, dels den store rigdom på sæler. Dygtighed i kajakfangst er ikke nær så påkrævet, som længere mod syd. Disse forhold betyder, at de unge mænd efter konfirmationen, og indtil de gifter sig, har en fri og sorgløs periode, hvor de driver lidt fangst, går på dagleje eller gør tjeneste som kivfakker. Da de stadig lever som påhæng hos forældrene, hvor der som regel er rigelighed på kød, mangler de aldrig penge til ammunition, hvoraf de er storforbrugere, eller til de foretrukne nydelsesmidler: cigaretter, tyggegummi og mariekiks. De har det kort sagt aldeles herligt; men den relative lange periode, hvor de stripper om på denne måde, kvalificerer dem just ikke til at blive koloniens fremtidige bærere. Det var sikkert ønskeligt, at de unge

Ung kvinde – fangerkone – og lykkelig for de kår, livet ved Scoresbysund byder hende.

Foto: W. Lüthy

besad den fangerteknik, som deres fædre medbragte fra Angmagssalik, og hvorpå koloniens velstand stadig bygger; men netop fordi det ikke står som et uomgængeligt krav på indeværende tidspunkt, kunne det se ud til, at et samfundsmæssigt initiativ må til for at tilvejebringe en oplæring i kajakfangstens finesser.

En faktor, som griber stærkt ind i livet i Scoresbysund, er tilstedeværelsen af vejrstationen i koloniens nærhed. Den har givet grønlænderne mulighed for en ny om end mindre produktiv levevej ved kivfaktjeneste, og den har allerede haft og vil fremdeles få indflydelse på befolkningens sammensætning. Tilstedeværelsen af det danske personale har resulteret i en del blandingsbørn, og der er i øjeblikket i kolonien en halv snes ugifte mødre med danskebørn. Det så ud, som om disse pigers chancer for at blive gift med grønlændere var reducerede, hvad enten det skyldtes, at de vragedes af de unge grønlandske mænd eller, hvad der er nok så troligt, at de nærede en uheldig ambition om at blive dansk gift. Det siger sig selv, at det hverken for dem selv eller deres børn var nogen misundelsesværdig stilling, de indtog. Man kan naturligvis fra et ophøjet sociologisk stade betragte deres skæbne som en uundgåelig konsekvens af en udvikling, der har ført mange flere europæere til området end tidligere, ja kan endog – hvis man hælder til sådanne tvivlsomme teorier – opfatte dem som udfyldende en funktion i en ønskværdig raceblanding. Ser man imidlertid på de enkelte tilfælde fra et menneskeligt standpunkt, må man beklage dem, og jeg finder i hvert fald, at der kan være anledning til at pege på bagsiden af al den vulgære erotiske romantik, som beretninger fra Grønland er fulde af.

Det er værd at gøre sig klart, at når man taler om Scoresbysund-koloniens problemer, mener man dermed vanskeligheder, som har med fangersamfundets indpasning i vort sociale og økonomiske system og med den tilsigtede højnelse af det kulturelle niveau at gøre. Det er derimod ikke interne problemer for grønlændersamfundet som sådant, og man kan derfor ikke forvente, at befolkningen selv skulle kunne se dem eller bebrejde dem for letsind eller manglende ansvarsfølelse. Det er vist ingen hemmelighed for nogen, at grønlændernes skolekundskaber sine steder er ret beskedne. Det gælder Scoresbysund, hvor undervisningen i et vist omfang har været og er baseret på læserinstitutionen. Mændene kan gennemgående læse og skrive, men ifølge oplysning fra oversygeplejersken, frøken Vest, knob det meget stærkt med de unge pigers færdighed deri. Her hos os er vi grundfæstede i troen på, at disse kundskaber er absolutte goder, som alle gerne skulle være velsignede med, vi er tilbøjelige til at gøre os større bekymringer om den beskedne standard i et samfund, hvor man langt fra har brug for disse færdigheder hver dag, end der måske er grund til. Hvor langt ønsker man, at Scoresbysunderne skal nå i så henseender og til hvilket formål? Intelligensprøver skal have konstateret, at børn i Scoresbysund er mindre intelligente end danske børn, og det er vel rigtigt, bortset fra at man kan tvivle på, at der er mening i overhovedet at foretage

sammenligning. At boglig lærdom ikke tiltrækker dem synderligt, er vel kun, hvad man kan forvente. Det er vel også derfor, at aftenskolen ikke flourer. Denne har naturligvis stor værdi på en isoleret plads som Scoresbysund og kan gøre meget for at give tilværelsen indhold og farve; men i hvilken retning skal dens bestræbelser gå? Efter mine begrænsede erfaringer at dømme kan der ikke være tvivl om, at intet vil interessere Scoresbysunderne mere end beretninger om deres egen fortid. Jeg havde medbragt et eksemplar af Thalbitzers værk om Angmagssalikfolket, og af alt, som jeg kunne underholde mine grønlandske venner med, når de kom og besøgte mig, var der intet, som optog dem mere end illustrationerne heri. De gamle genkendte med begejstring slægtninge og kendinger og forklarede kyndigt, hvad der foregik på fotografierne; de unge granskede dem eftertænksomt og drøftede dem ivrigt indbyrdes. Deres reaktion kan tages som udtryk for, at hvis man vil vække Scoresbysundernes interesse for kulturel oplysning, må man begynde med at fortælle dem noget, som virkeligt optager dem: deres egen fortid. Udlånet fra det ikke meget benyttede lokale bibliotek bekræftede dette indtryk. Missionen så det i sin tid som sin måske nødvendige opgave at føre østgrønlønderne bort fra den oprindelige hedenske kultur. Man gav dem kirkegang og salmebog, men stillede dem ellers så temmelig tomhændede. Dette gælder måske i ganske særlig grad Scoresbysunderne, der i 1925 blev afskåret fra, hvad der var tilbage af levende tradition i Angmagssalik.

Scoresbysunderne er fattige på alle former for kulturel udfoldelse. Sang hører man sjældent uden for kirken, ingen i kolonien kunne traktere et instrument – vist uhørt i Grønland – og til den vældige danseiver svarede en ringe variation og færdighed; man har jo på disse områder næsten ingen forbindelse med vestkystens tradition. Her er iøvrigt felter, hvor aftenskolen kunne sætte ind, og dens mulighed herfor er jo i Scoresbysund glædelig forøget med det nytilkomne forsamlingshus. Dans, sang og musik er nu engang al kulturs begyndelse, og man bør ikke undervurdere værdien af sådanne virksomheder for samfundets trivsel også på mere prosaiske områder.

Ovenstående iagttagelser og betragtninger udgiver sig ikke for andet end subjektive indtryk hos en, som havde det privilegium at opholde sig otte uger i kolonien sidste sommer. Det er dog muligt, at man i dem kan skimte et grundsynspunkt, som jeg tror, kan være frugtbart for videre studium af liv og samfund i Scoresbysund. Dette går ud på, at østgrønlønderne nok i visse retninger har taget imod vores civilisation; de har antaget vor religion, har nemmet mange tekniske færdigheder og har tillagt sig en hel del af vore vaner og nydelser; alligevel synes det, som om de har bevaret fra deres primitive tilstand visse værdisæt, forestillinger om værdien af arbejde og ejendom, meninger om sexualliv etc., der ganske adskiller sig fra vore. Det må hilses med glæde, at der nu endelig er nedsat et udvalg med Grønlands sociologiske udforskning som formål; det tør siges at være en af de mest betydningsfulde videnskabelige opgaver, som venter deroppe.